

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ
УКРАЇНИ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗДОРОВ'Я, РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

КАФЕДРА ТЕРАПІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою

(протокол № 6 від 28 серпня 2024 р.)

Голова Науково-методичної ради

Олександр ПИЖОВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Фізична терапія при хронічних неспецифічних захворюваннях сучасності

рівень вищої освіти: другий (магістерський)

спеціальність: 227 Терапія та реабілітація

спеціалізація: 227. 1 Фізична терапія

освітньо-професійна програма: Фізична терапія

код дисципліни в освітньо-професійній програмі: ОК.ФТ2

мова навчання: українська

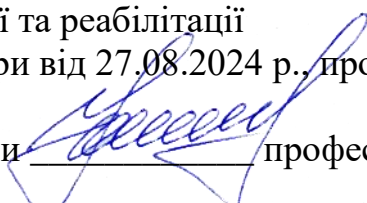
Київ – 2024

Розробники:

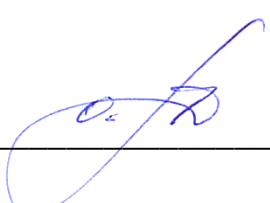
Жарова Ірина Олександрівна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор кафедри терапії та реабілітації, izharova@uni-sport.edu.ua

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою терапії та реабілітації
(засідання кафедри від 27.08.2024 р., протокол № 27)

Завідувач кафедри професор Олена ЛАЗАРОВА

ПОГОДЖЕНО:

Начальник
навчально-методичного відділу Ольга Д ЯЧЕНКО

Начальник відділу забезпечення
якості вищої освіти Сергій ПОПОВИЧ

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна спрямована на формування визначених освітньо-професійною програмою загальних та фахових компетентностей, зокрема здатності до вирішування складних спеціалізованих задач та практичних проблем, пов'язаних із порушеннями функцій, що виникають в наслідок хронічних неінфекційних захворювань до яких належать серцево-судинні захворювання (ССЗ), обструктивні захворювання легень, захворювання обміну речовин, а також онкологічні захворювання із застосуванням положень, теорій та методів медико-біологічних, соціальних, психолого-педагогічних наук в умовах комплексності та невизначеності, а також на досягнення передбачених результатів навчання. Обсяг дисципліни – 6 кредитів ЄКТС. Основні теми: хронічні неінфекційні захворювання сучасності: класифікація, поняття, етіологія, стратегія боротьби, сучасні тенденції кардіореабілітації осіб з неінфекційними захворюваннями серцево-судинної системи; сучасні тенденції легеневої реабілітації при обструктивних захворюваннях легень; сучасні тенденції в фізичній терапії захворювань обміну речовин та метаболічному синдромі; фізична терапія онкологічних хворих. Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів поточного контролю та екзамену.

Abstract of the discipline. The discipline is aimed at the formation of defined by the educational and professional program of general and professional competencies, in particular the ability to solve complex specialized problems and practical problems associated with dysfunction resulting from chronic non-communicable diseases, including cardiovascular disease (CVD), obstructive pulmonary diseases, metabolic diseases, as well as oncological diseases using the provisions, theories and methods of medical-biological, social, psychological-pedagogical sciences in conditions of complexity and uncertainty, as well as to achieve the intended learning outcomes. The volume of the discipline is 6 ECTS credits. Main topics: chronic non-communicable diseases of modern times: classification, concepts, etiology, control strategy, current trends in cardiorehabilitation of persons with non-communicable diseases of the cardiovascular system; current trends in pulmonary rehabilitation in obstructive pulmonary disease; current trends in physical therapy of metabolic diseases and metabolic syndrome; physical therapy of cancer patients. The final grade is formed taking into account the results of the current control and exam.

Мета навчальної дисципліни – формування визначених освітньо-професійною програмою загальних та фахових компетентностей, зокрема здатності до вирішування складних спеціалізованих задач та практичних проблем, пов'язаних із порушеннями функцій, що виникають в наслідок хронічних неінфекційних захворювань до яких належать серцево-судинні захворювання (ССЗ), обструктивні захворювання легень, захворювання обміну речовин, а також онкологічні захворювання із застосуванням положень, теорій та методів медико-біологічних, соціальних, психолого-педагогічних наук в умовах комплексності та невизначеності, а також на досягнення передбачених результатів навчання.

Перелік компетентностей, які формуються під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до Стандарту для другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація, спеціалізація 227.1 Фізична терапія

Шифр	Компетентності
Загальні компетентності (ЗК)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. 3. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. 4. Здатність виявляти та вирішувати проблеми. 5. Здатність приймати обґрунтовані рішення. 6. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети. 7. Здатність працювати автономно. 8. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності	<p><i>Фахові компетентності спеціальності (СК)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність визначати проблеми фізичної, когнітивної, психоемоційної, духовної сфер, обмеження заняттєвої участі пацієнта відповідно до Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ). 2. Здатність клінічно мислити, планувати терапію, застосовувати науково обґрунтовані засоби та методи доказової практики (Evidence-based practice), аналізувати та інтерпретувати результати, вносити корективи до розробленої програми фізичної терапії або ерготерапії чи компонентів індивідуального реабілітаційного плану. 3. Здатність ефективно спілкуватися з пацієнтом/клієнтом, його родиною й опікунами, формувати розуміння власних потреб пацієнта та шукати шляхи їх реалізації, розробляти та впроваджувати домашню програму терапії. 4. Здатність до роботи у реабілітаційній команді та міжособистісної взаємодії з представниками інших професійних груп різного

	<p>рівня.</p> <p><i>Фахові компетентності спеціалізації (СКФМ)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність розуміти клінічний та реабілітаційний діагноз пацієнта/ клієнта, перебіг захворювання і тактику лікування. 2. Здатність обстежувати осіб різних вікових, нозологічних та професійних груп із складною прогресуючою та мультисистемною патологією за допомогою стандартизованих та нестандартизованих інструментів оцінювання, визначати фізичний розвиток та фізичний стан. 3. Здатність прогнозувати результати фізичної терапії, формулювати цілі, складати, обговорювати та пояснювати програму фізичної терапії, або компоненти індивідуального реабілітаційного плану, які стосуються фізичної терапії. 4. Здатність проводити фізичну терапію осіб різних вікових, нозологічних та професійних груп при складних прогресуючих та мультисистемних порушеннях. 5. Здатність планувати та контролювати тривалість та інтенсивність терапевтичних заходів для забезпечення їх відповідності стану здоров'я, функціональним можливостям пацієнта/клієнта та цілям фізичної терапії. 6. Здатність провадити наукову діяльність у сфері фізичної терапії. 7. Здатність здійснювати викладацьку діяльність (зокрема, як керівник/методист/супервізор клінічних практик). 8. Управляти робочими процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів у фізичній терапії, керувати роботою асистентів, помічників та волонтерів. 9. Здатність провадити підприємницьку діяльність у фізичній терапії
--	--

Обсяг навчальної дисципліни – 6 кредитів ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Форми навчання	Види навчальних занять				Самостійна робота	Разом
	лекції	лабораторні	практичні	семінарські		
Денна	8	0	40	0	132	180

Статус навчальної дисципліни: дисципліна спеціалізації.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: успішне опанування такими навчальними дисциплінами:

на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти: «Основи практичної діяльності у фізичній терапії та ерготерапії (вступ до спеціальності)»; «Нормальна анатомія людини»; «Основи медичних знань», «Нормальна фізіологія людини та патологічна фізіологія», «Пропедевтика внутрішніх хвороб», «Основи кардіології та пульмонології», «КРМ при порушенні діяльності ССС та дихальної системи», «Внутрішні та хірургічні захворювання», «КРМ при дисфункціях внутрішніх органів та хірургічних захворюваннях».

Програма навчальної дисципліни.

Тематичний план навчальної дисципліни

Номер і назва теми	Кількість годин			
	денна форма навчання			
	усього	у тому числі		
л		п	с.р.	
Тема 1. Хронічні неінфекційні захворювання сучасності: класифікація, поняття, етіологія, стратегія боротьби. Сучасні тенденції кардіореабілітації осіб з неінфекційними захворюваннями серцево-судинної системи	42	2	10	30
Тема 2. Сучасні тенденції легеневої реабілітації при обструктивних захворюваннях легень	42	2	10	30
Тема 3. Сучасні тенденції в фізичній терапії захворювань обміну речовин та метаболічному синдромі	42	2	10	30
Тема 4. Фізична терапія онкологічних хворих	54	2	10	42
Всього годин:	180	8	40	132

Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Хронічні неінфекційні захворювання сучасності: класифікація, поняття, етіологія, стратегія боротьби. Сучасні тенденції кардіореабілітації осіб з неінфекційними захворюваннями серцево-судинної системи.

Етіопатогенез, структура, клінічні ознаки захворювань серцево-судинної системи: ІХС, гіпертонічна хвороба. Кардіореабілітація при ССЗ.

Тема 2. Сучасні тенденції легеневої реабілітації при обструктивних захворюваннях легень.

Етіопатогенез, структура, клінічні ознаки обструктивних захворювань легень: хронічна обструктивна хвороба легень, бронхіальна астма. Легенева реабілітація та фізична терапія при обструктивних захворюваннях легень.

Тема 3. Сучасні тенденції в фізичній терапії захворювань обміну речовин та метаболічному синдромі.

Етіопатогенез, структура, клінічні ознаки захворювань обміну речовин: цукровий діабет, ожиріння, метаболічний синдром. Реабілітація та фізична терапія при захворюваннях обміну речовин.

Тема 4. Фізична терапія онкологічних хворих.

Структура та класифікація онкологічних захворювань. Фізична терапія, як складова паліативної допомоги при хірургічному та консервативному лікуванні.

Тематика практичних занять

Номер і назва теми дисципліни	Номер і назва теми практичних занять	Кількість годин
		Денна форма навчання
Тема 1. Хронічні неінфекційні захворювання сучасності: класифікація, поняття, етіологія, стратегія боротьби. Сучасні тенденції кардіореабілітації осіб із неінфекційними захворюваннями серцево-судинної системи	1. Ішемічна хвороба серця (ІХС): поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби	2
	2. Сучасні тенденції кардіореабілітації осіб із ІХС	2
	3. Дієтотерапія при ІХС	2
	4. Гіпертонічна хвороба (ГХ): поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби	2
	5. Сучасні тенденції кардіореабілітації осіб із ГХ	2
Тема 2. Сучасні тенденції легеневої реабілітації при обструктивних	6. Хронічна обструктивна хвороба легень (ХОЗЛ): поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби	2

захворюваннях легень	7. Легенева реабілітація та фізична терапія при хронічній обструктивній хворобі легень	2
	8. Легенева реабілітація та фізична терапія при хронічній обструктивній хворобі легень	2
	9. Бронхіальна астма: поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби	2
	10. Легенева реабілітація та фізична терапія при бронхіальній астмі	2
Тема 3. Сучасні тенденції в фізичній терапії захворювань обміну речовин та метаболічному синдромі	11. Цукровий діабет: поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби. Реабілітація та фізична терапія при цукровому діабеті	2
	12. Дієтотерапія при цукровому діабеті	2
	13. Ожиріння: поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби. Реабілітація та фізична терапія при ожирінні	2
	14. Дієтотерапія при ожирінні	2
	15. Метаболічний синдром: поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби. Реабілітація та фізична терапія при метаболічному синдромі	2
Тема 4. Фізична терапія онкологічних хворих	16. Структура та класифікація онкологічних захворювань	2
	17. Хірургічне лікування онкологічних захворювань	2
	18. Фізична терапія, як складова паліативної допомоги	2
	19. Ерготерапія, як складова паліативної допомоги	2
	20. Дієтотерапія, як складова паліативної допомоги	2

Всього годин:	40
---------------	----

Завдання для самостійної роботи студентів

Номер і назва теми дисципліни	Завдання	Кількість годин
		Денна форма навчання
Тема 1. Хронічні неінфекційні захворювання сучасності: класифікація, поняття, етіологія, стратегія боротьби. Сучасні тенденції кардіореабілітації осіб з неінфекційними захворюваннями серцево-судинної системи	1. Етіопатогенез, структура, клінічні ознаки ІХС	5
	2. Кардіореабілітація при ІХС	5
	3. Етіопатогенез, структура, клінічні ознаки гіпертонічної хвороби	5
	4. Кардіореабілітація при ГХ	5
	5. Проходження онлайн-курсу https://members.physio-pedia.com/uk/characteristics-and-identification-of-arterial-and-venous-insufficiency-ulcers-course-course-uk/	10
Тема 2. Сучасні тенденції легеневої реабілітації при обструктивних захворюваннях легень	6. Етіопатогенез, структура, клінічні ознаки хронічної обструктивної хвороби легень	5
	7. Легенева реабілітація та фізична терапія при хронічній обструктивній хворобі легень	5
	8. Етіопатогенез, структура, клінічні ознаки бронхіальної астми	5
	9. Легенева реабілітація та фізична терапія при бронхіальній астмі	5
	10. Підготовка реферату та презентації із теми 2	10
Тема 3. Сучасні тенденції в фізичній терапії захворювань обміну речовин та метаболічному синдромі	11. Етіопатогенез, структура, клінічні ознаки цукрового діабету. Реабілітація та фізична терапія при цукровому діабеті	5
	12. Етіопатогенез, Реабілітація та фізична терапія при ожирінні структура,	5

	клінічні ознаки ожиріння	
	13. Етіопатогенез, структура, клінічні ознаки, реабілітація та фізична терапія при метаболічному синдромі	5
	14. Дієтотерапія при захворюваннях обміну речовин	5
	15. Підготовка реферату та презентації за темою 3	10
Тема 4. Фізична терапія онкологічних хворих	16. Структура та класифікація онкологічних захворювань.	5
	17. Проходження онлайн-курсу https://members.physio-pedia.com/uk/characteristics-and-identification-of-neuropathic-wounds-pressure-injuries-and-non-healing-surgical-wounds-course-course-uk/	5
	18. Фізична терапія, як складова паліативної допомоги	5
	19. Ерготерапія, як складова паліативної допомоги	5
	20. Підготовка до практичних занять з теми 4, реферат	22
Всього годин:		132

Очікувані результати навчання з дисципліни: отримання теоретичних та практичних знань з основ сучасних тенденцій в реабілітації осіб із хронічними неінфекційними захворюваннями завдяки:

знанням: про біопсихосоціальні моделі обмежень життєдіяльності та уміння аналізувати медичні, соціальні та особистісні проблеми пацієнта/клієнта; демонструвати вміння аналізувати, вибирати і трактувати отриману від колег інформацію; демонструвати здатність проводити фізичну терапію пацієнтів/клієнтів різного віку зі складними патологічними процесами та порушеннями; демонструвати здатність знаходити, вибирати, оцінювати, обговорювати та застосовувати результати наукових досліджень у клінічній, науковій, освітній та адміністративній діяльності; демонструвати уміння визначати функціональний стан осіб різного віку, нозологічних та професійних груп із складною

прогресуючою та мультисистемною патологією; проводити опитування пацієнта/клієнта для визначення порушень функції, активності та участі.

умінням: демонструвати уміння визначати рівень психомоторного та фізичного розвитку людини; демонструвати уміння виконувати обстеження пацієнтів/клієнтів різних нозологічних груп та при складній прогресуючій і мультисистемній патології, використовуючи відповідний інструментарій; демонструвати уміння спілкування з пацієнтом/клієнтом, проводити опитування пацієнта/клієнта для визначення його потреб та очікувань щодо його рухової активності та очікуваних результатів фізичної терапії; демонструвати уміння прогнозувати результати фізичної терапії пацієнтів/клієнтів різних нозологічних груп та при складній прогресуючій та мультисистемній патології; демонструвати уміння встановлювати цілі втручання; демонструвати уміння розробляти технологію втручання; демонструвати уміння реалізовувати індивідуальні програми фізичної терапії відповідно до наявних ресурсів і оточення; демонструвати уміння здійснювати етапний, поточний та оперативний контроль стану пацієнта/клієнта, аналізувати результати виконання програм фізичної терапії; демонструвати уміння коректувати хід виконання програми фізичної терапії на основі аналізу запланованих та досягнутих результатів; постійно дотримуватись безпеки для практикуючого фахівця та пацієнта/клієнта; демонструвати уміння проводити самостійну практичну діяльність; демонструвати уміння вербального і невербального спілкування з особами та групами співрозмовників, різними за віком, рівнем освіти, соціальною і професійною приналежністю, психологічними та когнітивними якостями тощо, у мультидисциплінарній команді; демонструвати уміння проводити інструктаж та навчання клієнтів, членів їх родин, колег і невеликих груп.

Перелік програмних результатів навчання, яких досягають під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до Стандрту другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація, спеціалізація 227.1 Фізична терапія

Шифр	Програмні результати навчання
Застосування знань та умінь	<ol style="list-style-type: none"> 1. Застосовувати біопсихосоціальну модель обмежень життєдіяльності у професійній діяльності, аналізувати медичні, соціальні та особистісні проблеми пацієнта/клієнта. 2. Уміти вибирати і аналізувати інформацію про стан пацієнта. 3. Проводити фізичну терапію пацієнтів/клієнтів різного віку зі складними патологічними процесами та порушеннями. 4. Оцінювати, обговорювати та застосовувати результати наукових досліджень у клінічній, науковій, освітній та адміністративній діяльності. 5. Проводити опитування (суб'єктивне обстеження) пацієнта/клієнта для визначення порушень функції,

активності та участі.

6. Визначати рівень психомоторного та фізичного розвитку людини, її фізичний стан, виконувати об'єктивне обстеження пацієнтів/клієнтів різних нозологічних груп та при складній прогресуючій і мультисистемній патології, використовуючи відповідний інструментарій.

7. Спілкуватися з пацієнтом/клієнтом для визначення його потреб та очікувань щодо його рухової активності та результатів фізичної терапії.

8. Прогнозувати результати фізичної терапії пацієнтів/клієнтів різних нозологічних груп та при складній прогресуючій та мультисистемній патології.

9. Встановлювати цілі втручання.

10. Створювати (планувати) програму фізичної терапії окремо, або як частину індивідуального реабілітаційного плану.

11. Реалізовувати програми фізичної терапії фізичної терапії окремо, або як частину індивідуального реабілітаційного плану відповідно до наявних ресурсів і оточення.

12. Здійснювати етапний, поточний та оперативний контроль стану пацієнта/клієнта, аналізувати результати виконання програми фізичної терапії.

13. Коректувати хід виконання програми фізичної терапії на основі аналізу запланованих та досягнутих результатів.

14. Проводити самостійну практичну діяльність.

15. Розробляти та викладати спеціалізовані навчальні дисципліни у закладах вищої освіти, брати участь в реалізації освітніх програм як клінічний керівник/методист/супервизор навчальних практик.

16. Планувати та здійснювати власний професійний розвиток, планувати та оцінювати професійний розвиток колективу.

17. Планувати і виконувати наукові і прикладні дослідження у сфері фізичної терапії, висувати і перевіряти гіпотези, обирати методики та інструменти досліджень, аналізувати їх результати, обґрунтовувати висновки.

18. Дотримуватись основних юридичних та етичних вимог, провадити діяльність зі згоди пацієнта/клієнта.

Порядок оцінювання результатів навчання з дисципліни

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів поточного контролю та екзамену.

Протягом семестру здобувач вищої освіти може отримати максимальну кількість балів – 100, як суму балів за результатами поточного контролю на практичних заняттях та під час консультацій науково-педагогічних працівників з тем, на які не передбачено аудиторних годин. Використовуються такі форми поточного контролю та розподіл балів, які може отримати студент за тему:

Номер і назва теми практичних занять	Засоби оцінювання	Кількість балів за тему
1. Ішемічна хвороба серця (ІХС): поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби	Експрес-контроль.	5
2. Сучасні тенденції кардіореабілітації осіб із ІХС	Вирішення кейсів.	5
3. Дієтотерапія при ІХС	Експрес-контроль.	5
4. Гіпертонічна хвороба (ГХ): поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби	Вирішення кейсів.	5
5. Сучасні тенденції кардіореабілітації осіб із ГХ	Сертифікат з проходження онлайн-курсу	5
6. Хронічна обструктивна хвороба легень (ХОЗЛ): поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби	Експрес-контроль.	5
7. Легенева реабілітація та фізична терапія при хронічній обструктивній хворобі легень	Вирішення кейсів.	5
8. Легенева реабілітація та фізична терапія при хронічній обструктивній хворобі легень	Експрес-контроль.	5
9. Бронхіальна астма: поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби	Вирішення кейсів.	5
10. Легенева реабілітація та фізична терапія при бронхіальній астмі	Реферат, доповідь та презентації на задану тему та їх обговорення.	5
11. Цукровий діабет: поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби. Реабілітація та фізична терапія при цукровому діабеті	Експрес-контроль.	5
12. Дієтотерапія при цукровому	Вирішення кейсів.	5

діабеті		
13. Ожиріння: поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби. Реабілітація та фізична терапія при ожирінні	Експрес-контроль.	5
14. Дієтотерапія при ожирінні	Вирішення кейсів.	5
15. Метаболічний синдром: поняття, класифікація, етіопатогенез, клінічні ознаки, стратегія боротьби. Реабілітація та фізична терапія при метаболічному синдромі	Реферат, доповіді та презентації на задану тему та їх обговорення.	5
16. Структура та класифікація онкологічних захворювань	Тестування	5
17. Хірургічне лікування онкологічних захворювань	Сертифікат з проходження онлайн-курсу	5
18. Фізична терапія, як складова паліативної допомоги	Опитування.	5
19. Ерготерапія, як складова паліативної допомоги	Есе.	5
20. Дієтотерапія, як складова паліативної допомоги	Тестування	5
Всього балів:		100

Лектор під час завершення лекції з теми дисципліни знайомить здобувачів вищої освіти з відповідними завданнями для самостійної роботи та темами практичних занять.

Перед початком практичного заняття науково-педагогічний працівник ознайомлює здобувачів вищої освіти із формами поточного контролю, які будуть застосовуватись, і кількістю балів, які вони можуть отримати. Під час завершення кожного заняття кожному присутньому здобувачу вищої освіти оголошується кількість отриманих ним балів.

Здобувач вищої освіти, який протягом семестру отримав менше 34 балів, до екзамену не допускається, і може в установленому порядку пройти повторне вивчення цієї дисципліни.

Екзамен проводиться у порядку, визначеному у Положенні про організацію освітнього процесу в університеті.

Рекомендовані джерела інформації:

Основна література:

1. Богдановська Н.В. Фізична реабілітація хворих різних нозологічних форм. Навчальний посібник. Запоріжжя, 2011. 314с.

2. Григус І. М. Фізична реабілітація в пульмонології : навчальний посібник. – Вид. 2-ге, виправлене. – Рівне : НУВГП, 2018. – 258 с.
3. Григус І. М., Брега Л. Б. Фізична терапія в кардіології: навчальний посібник. – Рівне : НУВГП, 2018. 268 с.
4. Фізична реабілітація хворих в кардіохірургії (інформаційний лист). Київ, 2013. 20 с.
5. Івасик Н. Фізична реабілітація при порушенні діяльності органів дихання. Львів, 2012. 192 с.
6. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. Вінниця: Нова книга, 2009. 784 с.
7. Жарова І. О. Фізична реабілітація при первинному екзогенно-конституціональному ожирінні у підлітків : монографія. К. : Самміт-книга, 2015. 312 с.
8. Основи діагностичних досліджень у фізичній реабілітації. Т. Бойчук, М. Голубєва, О. Левандовський, Л. Войчишин. Львів, 2010. 240 с.

Додаткова література:

9. Amadi A. (2024) Unveiling the New Wave of Weight Loss Medications: A Public Health Perspective. Medriva report Retrieved from: <https://medriva.com/weight-management/unveiling-the-new-wave-of-weight-loss-medications-a-public-health-perspective>
10. Atlas: Diabetes in Ukraine (2023) Diabetes in Ukraine Retrieved from: <https://diabetesatlas.com.ua/ua/diabet-v-ukraini>
11. Balatskyi, V. V., Ruban, T. P., Macewicz, L. L., & Piven, O. O. (2017). Cardiospecific knockout of α E-catenin leads to violation of the neonatal cardiomyocytes maturation via β -catenin and Yap signaling. *Biopolymers and Cell*.
12. Bazika, O. D., & Bily, D. O. (2018). Diseases of the circulatory system in participants in the liquidation of the consequences of the Chernobyl accident and comorbid pathology in the form of type II diabetes.
13. Butler, A. R., McRobbie, H., Bullen, C., Begh, R., Theodoulou, A., Notley, C., ... & Hajek, P. (2022). Electronic cigarettes for smoking cessation. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (11).
14. Care, D. (2021). Cardiovascular disease and risk management: standards of medical care in diabetesd 2021. *Diabetes Care*, 44(January), S125-S150. <https://doi.org/10.2337/dc21-S010>
15. Clemente-Suárez, V. J., Beltrán-Velasco, A. I., Redondo-Flórez, L., Martín-Rodríguez, A., & Tornero-Aguilera, J. F. (2023). Global impacts of western diet and its effects on metabolism and health: a narrative review. *Nutrients*, 15(12), 2749.
16. Edition, S. (2015). *IDF diabetes atlas*. Int Diabetes Fed.
17. Elgazzaz, M., Berdasco, C., Garai, J., Baddoo, M., Lu, S., Daoud, H., ... & Lazartigues, E. (2024). Maternal Western diet programs cardiometabolic dysfunction and hypothalamic inflammation via epigenetic mechanisms predominantly in the male offspring. *Molecular Metabolism*, 80, 101864.
18. ElSayed, N. A., Aleppo, G., Aroda, V. R., Bannuru, R. R., Brown, F. M., Bruemmer, D., .. & Gabbay, R. A., (2023). On behalf of the American Diabetes

Association 10. Cardiovascular Disease and Risk Management: Standards of Care in Diabetes-2023. *Diabetes care*, 46(Suppl 1), S158–S190. Retrieved from: <https://doi.org/10.2337/dc23-S010>

19. Framingham Heart Study(2024) Framingham Heart Study. National Heart, Lung and Blood Institute and Boston University Retrieved from: <http://www.framinghamheartstudy.org>

20. Ghodeswar, G. K., Dube, A., & Khobragade, D. (2023). Impact of lifestyle modifications on cardiovascular health: a narrative review. *Cureus*, 15(7).

21. Global nutrition report (2022) 2022 Global nutrition report Retrieved from: <https://globalnutritionreport.org/reports/2022-global-nutrition-report>

22. Ivandic, M., Cigrovski Berkovic, M., Ormanac, K., Sabo, D., Omanovic Kolaric, T., Kuna, L., ... & Bilic-Curcic, I. (2023). Management of Glycemia during Acute Aerobic and Resistance Training in Patients with Diabetes Type 1: A Croatian Pilot Study. *International journal of environmental research and public health*, 20(6), 4966.

23. Kozhan N. (2023) Epidemiology of diabetes. Suggestions for the program. Atlas: Diabetes in Ukraine Retrieved from: <https://diabetesatlas.com.ua/epidemiologia-diabetu-2023>

24. National Health Service of Ukraine (2024) Retrieved from: <https://nszu.gov.ua/>

25. Patel, H., Alkhawam, H., Madanieh, R., Shah, N., Kosmas, C. E., & Vittorio, T. J. (2017). Aerobic vs anaerobic exercise training effects on the cardiovascular system. *World journal of cardiology*, 9(2), 134.

26. The National Assembly of People with Disabilities continue its work (2017) Legal protection of people with diabetes in Ukraine. Retrieved from: <https://naiu.org.ua/pravovyj-zahyst-osib-z-tsukrovym-diabetom-v-ukrayini/>

27. Thompson, B., Waterhouse, M., English, D. R., McLeod, D. S., Armstrong, B. K., Baxter, C., ... & Neale, R. E. (2023). Vitamin D supplementation and major cardiovascular events: D-Health randomised controlled trial. *bmj*, 381 . Retrieved from: <https://doi.org/10.1136/bmj-2023-075230>

28. Tian, D., & Meng, J. (2019). Exercise for prevention and relief of cardiovascular disease: prognoses, mechanisms, and approaches. *Oxidative medicine and cellular longevity*, 2019.

29. Tsurikova O.V., Panfilova G.L. (2021) Analysis of the level of efficiency of pharmaceutical provision of patients with type II diabetes mellitus under government programmes in Ukraine. *Pharmacoeconomics in Ukraine: current state and development prospects*. 2021 Retrieved from: <https://dSPACE.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/26322/1/33.pdf>

Електронні ресурси:

1. World Health Organization. Global strategy on diet, physical activity and health: obesity and overweight, 2004. – Access mode: <http://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/facts/obesity/en/Accesssed>.

2. World Health Organization. Obesity and overweight. 2011. – Access mode: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/index.html>.

3. World Health Organization. (2024) Noncommunicable diseases. Retrieved from: <http://www.who.int/news-room/factsheets/detail/noncommunicable-diseases>
4. World obesity, Global obesity observatory (2024) Ukraine Retrieved from: <https://data.worldobesity.org/country/ukraine-224/>